

BİTLİS İLİNİN TURİZM ÇEŞİTLİLİĞİNİN İNCELENMESİ *Research on Tourism Diversity of Bitlis Province*

Öğr. Gör. Dr. E. Ceren SAVGIN

Balıkesir Üniversitesi, cerenuluer@gmail.com, Balıkesir/Türkiye

Öğr. Gör. Sultan BELLİ

Harran Üniversitesi, sultancoban@harran.edu.tr Şanlıurfa/ Türkiye

Savgin, E.C. & Belli, S. (2017). "Bitlis İlinin Turizm Çeşitliliğinin İncelenmesi", Vol:3, Issue:17; pp: 01-13
(ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

28/11/2017

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Rel. Date

19/12/2017

Anahtar Kelimeler

Bitlis, Turizm Potansiyeli,

Turizm Çeşitliliği

Keywords

Bitlis, Tourism Potential,

Tourism Diversity

ÖZ

Günümüzde turistlerin farklı destinasyonlara olan ilgisi hızla artmaktadır ve artık turistler deniz, kum, güneş turizminden daha farklı alanlara yönelmeye başlamıştır. Turistler için tarih, kültür turizminin ve alternatif turizm türlerinin ilgi odağı olduğu bu dönemde Bitlis sahip olduğu değerlerin bilinçli yatırımcılar tarafından değerlendirilmesiyle turizmde öne çıkan marka şehirlerden biri olabilecektir. Bu kapsamda Bitlis ilinin turizm potansiyelinin ortaya çıkartılması ve dahası ilde geliştirilebilecek turizm çeşitlerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı; Bitlis ilinin doğal, tarihi ve sosyo-kültürel açıdan turizm arz kaynaklarının değerlendirilerek ilin turizm çeşitliliğinin tespit edilmesidir. Ayrıca Bitlis ilinin sahip olduğu turizm potansiyelinin ortaya konması ve ileride geliştirilebilecek turizm çeşitlerinin tespit edilmesidir. Son olarak Bitlis ilinde turizm sektörünün harekete geçirebilmesi için önerilerinde bulunulmuştur.

ABSTRACT

Today, tourists' interest towards alternative destinations rapidly increases, and they start to tend towards alternative types, rather than sun-and-beach tourism. In a period when history and cultural tourism and alternative tourism types are the focus of attention, Bitlis can become one of the prominent touristic brand cities, with a valuation by investors with awareness for the values Bitlis holds. Within this scope, revealing the tourism potential of the Bitlis province and additionally, determining the tourism types suitable for development in the Province is a requirement.

The objective of this study is to specify the tourism diversity of the Bitlis province, and to evaluate the tourism supply resources of the province in terms of nature, history, and social-cultural aspects. Another aim is to reveal the tourism potential of the Bitlis province and to determine the tourism types which could be realized in the long term. Consequently, suggestions are provided to drive the tourism sector in the Bitlis province.

1. GİRİŞ

Dünyada, turizm sektörü hızla gelişen, büyüyen ve ekonomik etkileri giderek artan bir sektördür. Kürselleşme, teknolojik gelişmeler ve sosyo-ekonomik gelişmelerin etkisiyle turizm faaliyetlerine katılan kişi sayısında gün geçtikçe artış gözlenmektedir.

Ürün çeşitlendirilmesi genel anlamıyla bir pazarlama stratejisi olduğu ve büyüme stratejileri arasında yer aldığı ifade edilmektedir (Mucuk, 2001). Satışlar ve karlılık açısından çekici görülen yeni endüstri dalları bulup, yeni ürünler ve pazarlarda başarı sağlayarak işletmenin büyümesi çeşitlendirme ile ilgili amaçlar arasında sayılmaktadır. Türk turizmine yapılmak istenen turistik ürün çeşitlendirme nedenlerini beş ana başlık altında toplamak mümkündür. Diğer bir deyişle, ürün çeşitlendirmeye neden olan gelişmeler beş ana kriter altında incelenebilir Bu kriterler; uluslararası turizm hareketlerindeki gelişmeler, yapısal faktörler, çevresel faktörler, bölgelerarasında denge sağlamak ve değişen tüketici ihtiyaçları olarak sıralanabilir (Gökdeniz, 1997).

Bitlis bünyesinde barındırdığı doğal zenginlikleri, bitki ve hayvan çeşitliği açısından bir dünya mirası olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca Bitlis sahip olduğu doğal, tarihi ve sosyo-kültürel arz kaynakları ile önemli derecede turizm potansiyeline sahiptir.

Bitlis geçmişte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış günümüzde ise ekonomik açıdan geri kalmış bir ildir. Bitlis ilinin sahip olduğu turistik arz kaynaklarının verimli şekilde değerlendirilmesi ile bu kaynakların doğru planlanması ve turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi il ekonomisine önemli katkılar sağlayacaktır (Bitlis Valiliği, 2008).

Bitlis, gerek Selçuklu Mezarlığı gerekse Osmanlı tarafından yapılan eserler anlamında oldukça zengin bir geçmişe sahiptir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapan Bitlis; hanlar, hamamlar, camiler ve medreseler gibi birçok esere sahip olan nadide şehirlerden birisidir. Bitlis'in tarihi yerleri, müzeleri, kaleleri, köprüleri, han ve hamamları, kaplıcaları ve diğer tarihi yerleri ile herkes tarafından gezilip görülmesi gereken bir destinasyondur.

2. BİTLİS İLİNDE GELİŞTİRİLEBİLECEK TURİZM ÇEŞİTLERİ

Bitlis sahip olduğu doğal, kültürel, tarihi zenginlikleri ve sosyal değerleri, iklimi, coğrafi şekillerinin oluşturduğu turistik arz kaynakları sayesinde çok sayıda turistik ürün çeşidine sahiptir. Günümüzde Bitlis ilinde kış turizmi, tarih ve kültür turizmi, inanç turizmi, yayla turizmi, dağ ve doğa yürüyüşü, av turizmi ve kuş gözlemciliği ile ilgili faaliyetler yapılabilmektedir.

Aynı zamanda Bitlis ilinde kültür turizmi kapsamında arkeolojik, tarihi eserleri ve folklorik değerlerin gezilip görülmesi; inanç turizmi kapsamında da; tarihi camiler, kümbetler, tarihi mezarlıklar, tarihi kiliseler ve harabeşehirde ki Budist tapınağının gezilip görülmesi gibi önemli bir potansiyel mevcuttur.

2.1. Kış Turizmi

Kış sporları için, karla örtülü günler ile kar kalınlığı, karın yerde kalma süresi ve diğer mikroklimatik etkenler belirleyici faktörlerdir. Bu faktörleri dikkate aldığımızda Bitlis ilinin iklimi kış turizmine ve kış sporlarının yapılmasına oldukça elverişli olduğunu söylemek mümkündür. Van Gölü kıyısındaki Ahlat, Tatvan, Adilcevaz gibi yerleşimlerde yılın 2.5- 3.5 ayı karla örtülüdür. Bu süre Bitlis kent merkezinde yaklaşık 4 aydır. Daha yüksek yerlerde, kış turizmine elverişli dağ etekleri ve yamaçlarda, yılın 4-5 ayı karla örtülüdür. Bu iklim koşulları ile coğrafi fiziki veriler ilin kış turizmi potansiyelinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte ilin fiziki özellikleri bakımından kış sporlarının geliştirilebileceği alanların ayrıntılı mikroklimatik etütlerinin yapılması, yönlenme, sis tutma, kar sıklığı, pist özellikleri vb. açılarından incelenmelidir. Bu incelemelerin ardından yapılacak tesisler turistlerin hizmetine sunulmalıdır(Sönmez, 2007: 31).

İlin ortalama altı ay kar altında kalması, ilde kayak sporunun en az dört ay sürmesi kayak turizmi açısından önemli bir durumdur.

Tablo.1 Dağcılık ve Kış Sporları Kaynak Potansiyeli

Yer	Kaynak Özellikleri	Gelişebilecek Faaliyetler
Süphan Dağı	Dağ, doğal göl ve çevre değerleri	Dağcılık, doğa yürüyüşleri, rekreasyon
Nemrut Dağı	Dağ, krater gölü, çevre ve doğal değerleri,	Dağcılık, kış sporları, doğa yürüyüşü, rekreasyon
Bitlis Kayak Merkezi	Doğal yapı nitelikleri, kente yakınlık	Kış sporları, günübirlik kullanım
Sapğör Kayak Merkezi	Doğal yapı nitelikleri, kente yakınlık	Kış sporları
Rahva Kayak Merkezi	Doğal yapı nitelikleri	Kış sporları

Kaynak: Sönmez (2007: 38)

İkliminin ılıman, kayak sezonunun uzun sürmesi, yörenin kış turizmi açısından cazibesini her geçen yıl daha da artırmaktadır. Bitlis şehir merkezi, Çift Kaya kayak tesisleri yıllardan beri bu spor dalına hizmet etmektedir. Bir adet teleski ve konaklama tesisi (kayak evi), bölgesel ve ülke kayak yarışmalarına ev sahipliği yapmaktadır. Bu tesis, Türkiye pistlerinde orta ve zorluk derecesi en fazla olan pisttir. Kayak merkezindeki kayak evinden konaklama hizmetleri sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra Dideban Sapkor Dağına kurulan mekanik (lift) tesis, mahalledeki kayak sporuna hizmet etmektedir (Törehan, 2007).

İlde yer alan kış sporları tesisleri ve kayak merkezleri şu şekilde sıralanmaktadır (Sönmez, 2007: 73):

Bitlis Kayak Merkezi

Bitlis kentinin Zeydan Mahallesiindeki Bitlis kayak merkezinde telesiyej ile üst ve alt istasyon bulunmaktadır. Pist uzunluğu 700 metredir. İklim ve pist özellikleri kış sporlarına elverişlidir. Ancak, pist kısa olup bitiş yerinde yerleşme alanları bulunmaktadır.

Sapğör (Dideban) Kayak merkezi

Bitlis kentinin kuzeydoğusunda yer almaktadır. İklim, yönlenme ve pist özellikleri bakımından kayak ve kış sporları için elverişlidir. Ancak tesis bulunmamaktadır. Sapğör kış sporları ve kayak merkezi turizm merkezi ilan edilmiştir.

Nemrut Dağı Kayak Merkezi

İlde, dağcılık ve kış sporları için önemli bir kaynak olan Nemrut Dağı, yapısı itibariyle uzun dağ yürüyüşlerine uygundur. Krater gölü, sıcak su kaynakları, Van Gölü manzarası, buz mağarası gibi özellikleri ile rekreatif olanakları yüksek olan bir doğal değer niteliğindedir. İklim şartları nedeniyle, yılın 4-5 ayı dağ ve dağ etekleri karlarla örtülüdür ve kar kalınlığı yüksektir. Dağın yamaçları eğim ve yönlenme açısından kış sporlarına ve kayak yapmaya uygundur. Nemrut Kalderası (Krater gölü ve çevresini kapsayan havza) 1. derece doğal sit alanı olarak koruma altına alınmıştır. Güneydoğuya bakan yamaçları kış sporları merkezi olarak belirlenmiş ve bu bölge Ahlat Turizm Merkezi kapsamına alınmıştır.

Rahva Kayak Merkezi

Rahva düzlüğünü güneyden çevreleyen dağ sırasının kuzeye bakan yamaçları eğim ve yönlendirme açısından uygundur fakat, bölgenin çok sisli ve sürekli kar yağışı alması açılarından dezavantajları bulunmaktadır (Sönmez, 2007: 37). 4058metre yüksekliğindeki Süphan dağında, kış mevsimi boyunca etkili kar yağışları görülmektedir. Kar kalınlıkları 3-4 metreye ulaşmaktadır. Kar kalınlıkları ve eğimler bakımından kış sporlarına elverişli bir ortam sağlayan Süphan dağı, özellikle kayaklı yüksek dağ turları veya helikopterle yapılan yüksek dağ kayağı 'Heliski' bakımından potansiyel bir alan özelliği taşımaktadır (Ülker,1992: 86).

2.2. Kültür Turizmi

Kültür, toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerleriyle tarih, felsefe, ahlak, bilim, sanat, teknik, spor, ekonomi, sanayi, eğitim, hukuk, sağlık, turizm vb. alanlardaki varlığının, süreçlerinin, etkinliklerinin, gelişmelerinin oluşturduğu bir bütündür (Batman ve Oğuz, 2008:190).

Kültür turizmi; ev sahibi toplum dışındaki bir toplum, bölge, grup ve kuruluşun tarihi, artistik, bilimsel veya yaşam tarzı, kültürel miras ile ilgili sunduklarına olan kısmi ilgi nedeniyle ya da tam motive edilmeleriyle yaptıkları ziyaretlerdir (Silberberg, 1995).

Kültür ve turizm arasındaki ilişkiye bakılırsa; eski sanat eserlerinin, tarihi yapıların, müzelerin, eski uygarlıklara ait kalıntıların görülmesi amacıyla yapılan seyahatler, araştırma ve inceleme için yapılan geziler kültür turizmini oluşturmaktadır. Ayrıca kültür turizminin temelinde değişik amaç yer almaktadır. Değişik medeniyetlerden kalma eserler, şehirler, köyler, ilginç folklorik yapı, tabii değerler ile beşeri unsurların oluşturduğu yerleşim şekilleri, el sanatları, dokumacılık, değişik tarımsal ürünler ve bunları işleme yöntemleri vb. turistik talebin oluşmasına farklı oranlarda katkı sağlamaktadır (Batman ve Oğuz, 2008:190).

"Tarihsel Kültür Turizmi" ulusal sınırlar içinde kalan tarihi kültür mirasının belli bir turistik organizasyon yardımıyla sergilenmesine dayanmaktadır. Bu da, toplum içinde oluşmuş "tarihi kültür mirasının sahiplenilmesi" ile çok yakından ilgilidir. Yabancıların bu mirasa olan ilgisi, toplumun bu mirası sahiplenmesi ölçüsünde artar veya azalır (Çulha,2008,18-30).

Yöresel yemekleri, insanların kültürel özellikleri, geleneksel sanat kolları ve özgün mimari özellikleri ile Bitlis ili kültürel anlamda turistlerin ilgisini çekebilecek folklorik yapıya sahiptir. Bu kültürel özelliklerin il tanıtımında daha fazla ön plana çıkarılması gerekmektedir. İl geçmişte birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır dolayısıyla farklı medeniyetleri tanımak isteyen turistler içinde bir cazibe merkezidir.

Çeşitli uygarlıkların beşiği olan Anadolu'da, Selçuklular ve Osmanlılar döneminden günümüze kadar var olabilmıştır. Değişik türde ve çok sayıdaki mimari eserler arasında han ve kervansaraylar kültürel mirasımızın en önemli unsurları arasında yer almaktadır. Bu yapıların, doğanın ve diğer çevresel etkenlerin tahribatına karşı korunması, bir koruma - kullanma dengesi içinde yaşatılarak tarihi İpek Yolu'nun canlandırılması amacıyla, turizm olgusu kapsamında değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda, öncelikle İpek Yolu tur güzergahı üzerinde olan han ve kervansaraylara turizm

amaçlı hizmetleri sunabilecek “Mola Noktası” fonksiyonu verilmesi çalışmaları başlatılmıştır (Batman ve Oğuz, 2008:197).

Eski medeniyetlere ait eserlerin, tarihi ve kültürel, etnografik ve folklorik birçok zenginliğin kent müzelerinde sergileniyor olması “güneş, kum, deniz” üçlüsünün olmadığı yörelerde kültürel turizm potansiyeli olarak kent müzelerinin büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir (Metin, 2008: 177).

İlde yapılan, Urartu Medeniyeti ve Doğu Anadolu mutfak kültürü ile ilgili araştırmalar, Bitlis Kalesi ve Tarihi Selçuklu Mezarlığı kazıları gibi çalışmalar ile ortaya çıkartılan eserler ve ilin etnografik değerlerine ilişkin eserler ildeki müzelerde sergilenmektedir.

2.3. İnanç Turizmi

İnanç turizmi; dinler açısından kutsal sayılan yerleri ziyaret etmek, dini törenlere katılmak, hac gibi dinsel görevleri yerine getirmek, kutsal ve ünlü mabetleri görmek amacıyla yapılan seyahatler ve konaklamalardan oluşan turizm olayıdır (Demirkol, Karaman ve Şahin, 2008:219).

İnanç, varoluşundan bugüne, insanoğlunun kimliğine ve yaşamına yön vermiş ve vermeye devam etmektedir. İnançların kurallarla yoğrulup sistemleşmesi ile ortaya çıkan dinlerin toplum yaşamındaki önemli rolü bugün de devam etmektedir.

Uygurliklar kavşağı olan Anadolu, aynı zamanda, farklı dinlerin uğrak yeri ve farklı inançlara sahip insanların birlikte ortak bir yaşamı paylaştıkları bu topraklar dünyanın en ilginç coğrafyasında yer almaktadır. Anadolu geçmişten bugüne doğunun batıya, batının doğuya merhaba dediği bir kilit nokta olmuştur. Bu özellik Anadolu’yu kültürel zenginliklerin buluşma noktası konumuna getirmiştir ve çok sayıda tapınak, tanrı ve tanrıça kültürünün yanı sıra sinagog, kilise, cami gibi kutsal mekanların bu coğrafyada yer almasını sağlamıştır (Yenipınar,2002:73).

Anadolu’da kurulmuş olan bütün Türk devletleri Müslümanlık kültürünün yayılması için her türlü imkanı kullanarak en seçkin eserleri meydana getirmişlerdir. Anadolu Türk mimarisinde başta cami olmak üzere mescit, türbe, kümbet, medrese, çarşı, köprü, kale, köşk ve saray gibi değişik işlevli yapılar üretilmiştir (Demirkol, Karaman ve Şahin, 2008:219).

Bitlis ili geçmişten günümüze ev sahipliği yaptığı uygarlıkların inanç yönünden de izlerini taşımaktadır. İlde İslam dinine ait eserlerin yanı sıra Hıristiyanlar içinde önemli tarihi eserler mevcuttur.

Ahlat Harabeşehir Mahallesi'nde Anadolu'nun ilk Budist tapınağının ve Budist mabedinin bulunmasının ardından buradaki mağara evler yerli ve yabancı turistin ilgisini çekmeye başlamıştır. Bu mağara evlerin bir kısmı yıkılmış ve bakımsız durumdadır. Burada tek, iki ve üç katlı mağara evler bulunmaktadır. İlde farklı dini inançlara ait eserlerin bulunması, inanç turizminin gelişimini olumlu yönde etkileyecektir(www.turizm gazetesi.com,2008).

2.4. Av Turizmi

Av turizmi; avcılarının sürekli yaşadıkları yer dışındaki bir bölge veya ülkede avlanmak, dinlenmek ve spor yapmak amacı ile yaptıkları geçici seyahat ve konaklamalarından oluşan ve gidilen ülke ve bölge ekonomisine önemli katkılar sağlayan bir turizm türüdür (Unur, 2000). Ülkemizde av turizmi yapmak isteyenlerin A gurubu bir seyahat acentasından hizmet satın almaları zorunludur. Orman bakanlığı ülkemizin av hayvanları potansiyelini dikkate alarak yeterli hayvan varlığının olduğu alanlarda av turizmine izin vermektedir (Erdoğan, 2003:145).

Bitlis ilinde kara avcılığı için uygun alanlar Tatvan-Reşadiye çevresi, Bitlis-Sarıkonak çevresi, olarak tanımlanabilir. Bu alanların dağlık olması, flora özellikleri ve yabani hayvan varlığı bakımından zengin olması kara avcılığı bakımından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Van Gölü kıyıları, özellikle Arin Gölü, Göldüzü çevresi ile Adilcevaz-Ahlat kıyı bandında ve Aygır, Nazik Gölleri çevresinde, kıyı oluşumunun sazlık-bataklık olduğu kesimlerde kuş türlerinin fazla olması kara avcılığı için potansiyel oluşturmaktadır. Van Gölü, Nazik Gölü ve Aygır Gölü’ü kıyıları amatör balık avcılığına elverişlidir (Bitlis Valiliği, 2008).

İlde av turizmi uygulamaları geliştirilirken turizmin biyolojik kaynaklar üzerindeki etkileri göz ardı edilmemelidir. Av turizmi yapılaşma ve kirlenme nedeniyle yaban hayatın döngülerinde kopmalar,

nesli tehlike altındaki türlerin turizm amaçlı avlanması ve ticareti nedeniyle yok olmaları gibi olumsuz etkiler getirebilmektedir (Demirayak, 2001:135).

İlde kaçak avcılıktan korunması gereken önemli bir değerde neslinin tükenmiş olduğu sanılan ve Latince ismi "Panthera pardus tulliana" olan Anadolu parsıdır. Anadolu ya özgü bir tür olan bu türün Konya civarında İÖ. 6000'li yıllarda yaşadığına dair kanıtlar bulunmuştur (Can, 2001:16). Anadolu'da varlığı sona eren bu hayvana 2002 yılında Bitlis'te rastlanılmıştır. Köylüler tarafından Bitlis merkeze bağlı Karınca yöresinde birisi ölü olarak 4 adet görülmüştür. 2006 yılı içerisinde bu hayvanlara aynı yörede tekrar rastlanmıştır. Nesli tükendi olarak bilinen bu türün eğer halen yaşayan bireyleri mevcutsa yaşamını sürdürebilmesi koruma altına alınması gerekmektedir. Yaşayan birey olup olmadığının tespiti için kurulan foto kapanlar güvenlik sebebiyle toplanamamıştır.

Bitlis ve çevresi av turizmi yönüyle zengin bir bölgedir. Birçok yaban hayatını bünyesinde barındıran Bitlis ilinde bu potansiyel değerlendirilirken sürdürülebilir bir gelişim sağlanmalıdır. Yöreye özgü türler ve nesli tehlike altındaki türlerin korunmasına ve sayılarının artırılmasına önem gösterilmelidir.

2.5. Yayla Turizmi

İnsanların buldukları yerlerden ayrılarak yaz aylarında yaylalara gitmeleri ve orada konaklayarak tüm ihtiyaçlarını sağlayabilmeleri yayla turizmi hareketlerini yaratmaktadır (Zengin, 2008:140).

Ülkemizde yer alan yaylaların, doğal güzellikleri, etnolojik ve diğer çekicilik yaratan özellikleri ile yayla turizmine yönelik sundukları çok çeşitli ve eşsiz olanakların; koruma kullanma dengesi içerisinde turizm amaçlı değerlendirilmesi önemlidir. Yaylalar, turizme yönelik kullanım ve ekonomik kar olanakları sunmaktadır. Anadolu kültüründe yaylalar yaşamın önemli bir parçası olarak yer almaktadır (Karaman İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2017).

Kendine has coğrafya ve iklimi sahip olan Bitlis de yayla yaşantısı, zengin kültür yaşamı içinde çok önemli bir yer sahiptir. Bitlis ilinde bulunan yaylalar, yayla turizmini canlandıracak, cazibe merkezi haline getirecek yerlerdir. Merkezde Avaşor, Susana, Haydar Deresi, Adilcevaz ilçesinde, Sütey ve Süphan, Ahlat İlçesinde Nemrut Kuşhane, Uludere ve Nemrut, Güroymak ilçesinde, Çıtak, ve Şen, Hizan ilçesinde Örenji, Panor, Mutki ilçesinde Harik ve Meydan, Tatvan ilçesinde ise Nemrut yaylası bulunmaktadır (Törehan, 2007).

İlde her yıl temmuz ayında Nemrut Dağı Krater Gölü Yayla şenliği düzenlenmektedir. Nemrut Dağı eteklerinde kurulan telesiyenin yaz mevsiminde de hizmet vermesi planlanmaktadır. Nemrut Dağı'ndaki telesiyeye ile turistler, dağın zirvesine kadar çıkabilecek ve bu bölgeden krater gölleri ve Van gölünün manzarasını izleyebileceklerdir (www.turizm gazetesi.com,2008).

2.6. Sağlık ve Termal Turizm

Türkiye'ye her yıl yüz binlerce turist sağlık turizmi için gelmektedir. Her yıl turizmden önemli oranda gelir elde eden Türkiye, sağlık turizminde de iddialı hale gelmiştir. Bitlis ise kaplıca yönünden oldukça zengindir ve sağlık turizminde önemli bir yer alabilir. İlin volkanik bir arazi üzerinde bulunması nedeniyle yörede bol miktarda termal kaynak bulunmaktadır. Bu sular genelde ılık, sıcak, gazlı ve maden suları şeklinde görülmektedir. Bu kaynaklardan bazıları şunlardır (Seferbey, İzmirlioğlu ve Güzel, 2000: 43);

Güroymak (Çukur) kaplıcası: Çukur kaplıcası, Muş-Bitlis yolu üzerinde yer alan Güroymak yerleşmesine 12 km. uzaklıkta ve Muş ovasının kuzeydoğu kenarındadır. Su sıcaklığı 38-39°C, PH değerleri 6,7 dolayında olan Çukur Kaplıcası suları bikarbonatlı, kükürtlü, sodyumlu, magnezyumlu, kalsiyumlu, demirli ve karbondioksitli bir bileşime sahiptir.

Su ve çamur banyosu uygulamalarına elverişli, romatizma, solunum yolları, sinir sistemi, böbrek ve idrar yolları ile metabolizma bozukluklarına olumlu etki yapmaktadır. Güroymak (Çukur) kaplıcası yer ve konumu, akım değeri, fiziki ve kimyasal özellikleri bakımından olumlu özelliklere sahiptir. Bu kaplıca Turizm Bakanlığının çalışmalarında bölge ölçeğinde önem taşıyan 2. derece öncelikli kaplıca olarak tanımlanmıştır.

Ilıcak kaplıcası: Bölük yazı Bucağının Ilıcak Köyünde ve Bitlis'e 26 km. uzaklıktadır. Sıcaklığı 44°C ve çevresinde hiçbir tesis olmayan kaplıcanın suyu, su ve çamur banyosu uygulamalarına elverişli olup,

kaplıcanın mikrop öldürücü, iltihap çözücü etkileri olduğu, bazı deri hastalıkları ve iltihaplı eklem hastalıklarında olumlu sonuçlar verdiği bilinmektedir.

Köprüaltı kaplıcası: Bitlis çarşısı içinde, Bitlis Deresi kenarındaki bu kaynak, üstü kapalı bir havuz halindedir. Su sıcaklığı 18°C olan kaynak, banyo uygulamaları ile deri hastalıklarına iyi gelmektedir.

Kömür kaplıcası: Bu kaplıca Bitlis'in Taş Mahallesinde bulunur ve kaynağından çıkan su miktarı saniyede 0.09 lt'dir. Suyun sıcaklığı 23°C olan kaplıca romatizma ve deri hastalıkları için şifalı olduğu bilinmektedir.

Alemdar Kaplıcası: Bitlis merkezde bulunan bu kaplıca, 15°C sıcaklıkta ve saniyede 1 litre su çıkarmaktadır. Kükürt kokulu olan su aynı zamanda madensuyu olarak içilmektedir. Deri hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır.

Değirmen İçmesi: Bitlis şehir merkezindedir. Sıcaklığı 13°C'dir. Madensuyu olarak yararlanılan üzerinde tesis olmayan bu su deri hastalıklarına iyi gelmektedir.

Acısu: İl merkezine 8 km mesafede olan kaplıca suyunun sıcaklığı 19°C kaynağından çıkan su miktarı saniyede 1litredir. Romatizma ve deri hastalıklarına karaciğer ve safra kesesi hastalıklarıyla mide, barsak ve göz hastalıklarına iyi gelmektedir.

Yılan Dirilten Madensuyu: Bitlis'in Zeydan Mahallesinde bulunan suyun sıcaklığı 14°C'e ulaşmaktadır. Bu su içme şeklinde kullanıldığında hazmı kolaylaştırmaktadır. Maden suyundan banyo uygulamalarıyla da yararlanılmaktadır.

Güroymak Budaklı Kaplıcası: Budaklı Köyü'ne 2 km mesafede yer alan kaplıcanın kaynak suyu 37.4-39°C sıcaklıkta, 12 lt/sn debisi vardır. Sodyumlu, magnezyumlu ve karbonatlı termal sular sınıfına girmektedir. Kaplıca suyu renksiz berrak hidrojen sülfür kokuludur. Banyo havuzları mevcuttur.

Germav Ilısu Kaynak Grubu: Germav Ilısu Kaynağı, Budaklı Köyü'ne 4,5 km uzaklıktadır. Suyun sıcaklığı 36 °C olup, debisi 10 lt/sn dir. Sodyumlu, magnezyumlu ve karbonatlı termal su olup, hidrojen sülfür kokuludur. Kurulu herhangi bir tesis bulunmamakla beraber küçük bir havuz mevcuttur.

Aşağı Kılavuz Kaynak Grubu: Hizan ilçesi Aşağı Kılavuz Köy yolunda dere yakasındadır. Suyun sıcaklığı 18.2 °C olup, toplam debisi 0.3 lt/sn dir. Magnezyumlu, sodyumlu, demirli sulardır. Kurulu herhangi bir tesis bulunmamakla beraber doğal havuz bulunmaktadır.

Nemrut Ilısu Kaynak Grubu: Nemrut Krateri içindedir. Ilıkgöl kıyısında sıcaklık 38 °C olup bazı noktalarda 59 °C'ye kadar çıkmaktadır. Sodyum ve bikarbonatlı termal sular sınıfına girmektedir. Nemrut Dağı kraterindeki bir kaynaktan çıkan suyun miktarı saniyede 0.03 lt'dir. Tesisi bulunmayan kaplıcanın yaklaşık 60°C sıcaklıktaki suyu, romatizma ve deri hastalıklarına iyi gelmektedir. Kaplıcanın önemli bir özelliği de buhar tedavisinin olmasıdır.

Simek Kaplıcası: Bitlis Bölükyazı Germav Köyü'ndedir. Sıcaklığı 40°C olup, debisi 0,1 lt/sn dir. Kurulu herhangi bir tesis bulunmamaktadır.

2.7. Kıyı Turizmi

Türkiye'nin en büyük gölü olan Van Gölü'nün üçte ikisi Bitlis sınırları içindedir. Göl dışarıya akmadığından suyu acı, tuzlu ve sodalıdır. Van Gölü; yolcu ve yük taşıyan gemileri, iskele, ada, yarımada, koy ve körfezlere sahip olduğundan bir deniz görünümündedir. 600km. ye varan sahillerinin büyük bir bölümü doğal plaj niteliğindedir. Ayrıca; Nemrut Krater Gölü, Nazik Gölü, Arin ve Aygır Gölleri su sporları ve olta balıkçılığı için uygundur (Bitlis İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2008).

Van Gölü, Bitlis ili sınırları içinde yaklaşık 215 km kıyı bandına sahip bulunmaktadır. Göl, iklim şartlarının ve kıyı özelliklerinin elverdiği ölçüde kıyı turizmine elverişli bir doğal kaynak oluşturmaktadır. Van Gölü'nün deniz seviyesinden 1646m yükseklikte olması ve yörede kara iklimi koşullarının belirleyici olması gibi nedenlerden dolayı, gölde kıyı turizmi temmuz ve ağustos ayları ile sınırlı kalmaktadır. Fakat iklim şartlarının elverdiği durumlarda, haziran ayının ikinci yarısı ile eylül ayının birinci yarısı da kıyı turizmine olanak vermektedir. Bitlis ilinde kıyı turizminin 2 (en fazla 3 ay) gibi kısa sürmesi, ildeki turizm tesislerinin yıl içindeki doluluk oranlarının etkileyebilecek bir faktördür. Ancak, bölgeye yönelik kültürel turizm ve 3. yaş turizmi gibi faktörlerden kaynaklı Doğu

Anadolu Turu kapsamında nisan ayı başından ekim ayı sonuna kadar devam eden bir turizm mevsiminden söz etmek mümkündür (Sönmez, 2007:31-35).

Yaklaşık 600km kıyı uzunluğuna sahip olan Van Gölü çevresinde üç tip kıyı şekli görülmektedir. Bunlar: a) Basık ya da alçak kıyılar, b) Falezli kıyılar, c) Ana kaya veya taşlı kıyılar. Göl çevresindeki kıyıların %45 ini falezli kıyılar, % 37 sini alçak kıyılar, %18 ini ise ana kaya ve taşlı kıyılar oluşturmaktadır. Gölün güney kıyılarında ise bu oranlar büyük ölçüde değişmektedir (Deniz,2007:424).

Tablo 2. Van Gölü Kıyı Nitelikleri

Kıyı oluşumu	Kıyı karakteri- niteliği	Sorunlar \ Olanaklar
Sığ sızlık bataklık kıyılar	Göl havzasındaki akarsu ağızlarındaki ovaların oluşturdukları kıyılardan Tatvan, Adilcevaz, Ahlat kıyıları sızlık-bataklıktır.	Turizm kullanımı açısından olumsuz
Dik ve kayalık kıyılar	Gölün güney kıyıları ile Adilcevaz-Ahlat ve Ahlat-Tatvan kıyı kesimlerinde hemen derinleşen kıyı niteliği, dik ve kayalık kıyı yapısı izlenir.	Kıyıya ulaşılabilirlik ve kullanım güçlüğü
Kumsallar	4-5 m genişliğindeki kumsallar, güneyde Reşadiye'nin batısında, Tatvan'ın kuzeyinde, Ahlat'ta ve Adilcevaz'ın doğu kesiminde devam etmektedir.	Rekreatif amaçlı kullanımı ve kıyı turizmi olanağı

Kaynak: Sönmez, 2007

Bitlis ilinde kıyı turizmine yönelik olarak turistlerin kullanımına sunulabilecek plajlardan bazıları şunlardır; (Sönmez, 2007:37)

Tatvan Halk Plajı: Tatvan kentinin kuzeyinde, 1km. uzunluğundaki kıyı şeridinde yer almaktadır. Doğal plaj niteliğinde olup, alanda plaj tesisleri, giyinme-soyunma kabinleri ve günübirlik tesis bulunmamaktadır. Şehir merkezine yakın olması ve ulaşımının kolay olması nedeniyle yaz aylarında yoğun olarak tercih edilmektedir.

Adilcevaz Kıztaş Plajı: Adilcevaz kentinin 5km.batısında Kıztaşı mevkiinde, Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü şantiye alanında çevre düzenlemesi yapılarak plaj kabinleri inşa edilmiştir. Halkın ve turistlerin kullanımına açıktır. Doğal yapısı, kumsalı ve göl suyu özellikleri bakımından kullanıma elverişlidir.

Ahlat Plajları: Ahlat kentinin doğu kesiminde uzanan doğal plajlar kumsalın elverişli olması ve doğal niteliklerinin yüksek olması nedeniyle yerli ve yabancı turistlerce kullanılmaktadır. Bunlardan, kente yakın olan kısımlarda, lokantalar ve plaj tesisleri de yer almaktadır.

Reşadiye Plajları: Reşadiye plajları kumsalın dar ve iri taneli olması nedeniyle olumsuz özellikler taşımakla birlikte, küçük koyları ve bitki örtüsü bakımından zengin çevre özellikleri nedeniyle çekicidir.

Van Gölü kıyı bandında yer alan ve çekiciliği olan bu plajlar dışında birçok doğal plaj bulunmaktadır. Ancak bunlar yerleşim alanlarından uzak ve ana ulaşım yollarından kopuk olmaları nedeniyle nadiren kullanılmaktadır (Sönmez, 2007: 70). Van Gölü'nün güneyinde topografyanın elverişsiz olması nedeniyle her yerde sahile karayoluyla ulaşmak mümkün değildir. Bu kıyılarda ziraat yapılabilecek alanların çok sınırlı olması nedeniyle, fazla kırsal yerleşme de bulunmamaktadır. Bu sebeple kıyı boyunca yol yapma zorunluluğu da oluşmamıştır. Zengin bir turizm potansiyeline sahip olan Van Gölü Havzası içerisinde, gölün güney kıyıları diğer kıyılarına oranla çok farklı bir doğal yapıya sahiptir. Bu farklılıklar arasında; dağların sahil şeridinde çok yakın olmasını, topografyanın ulaşım ve yerleşmeyi büyük ölçüde sınırlandırmasını, nüfus baskısının yeterince henüz hissedilmemiş olmasını, çok sayıda temiz ve bakir koyların bulunmasını, görsel manzara açısından ilgi çekici falezlerin varlığını, havzadaki tek ormanlık alanın burada bulunmasını ve çoğu yerde kıyılara ulaşımın sadece göl üzerinden yapılmasını saymak mümkündür. Bu saha aynı zamanda tarihi yapılar açısından da oldukça zengindir. Özellikle, doğal güzelliğiyle ön plana çıkan bu alanın, kıyı planlaması ve kullanımının da farklı olmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda burada, doğayla uyumlu, nüfus ve yerleşme baskısı yaratmayacak, sınırlı sayıda ve sınırlı sürede insanın ziyaret edebileceği, sürdürülebilir, eko turizm faaliyetinin geliştirilmesinin uygun olacaktır. Ayrıca, söz konusu kıyıların motorlu teknelerle günübirlik ziyaretini mümkün kılan düzenlemelerin, yöreye sosyoekonomik açıdan önemli katkılar sağlanacaktır (Deniz, 2007: 424).

2.8. Kongre, Fuar ve Festival Turizmi

Kongre turizmi insanların bilgi alışverişinde bulunmak amacı ile bir yerde toplanmasından kaynaklanan, yiyecek içecek, konaklama, eğlence ve toplantı aktivitelerinin tümüdür. Ayrıca katılan delegelerin gelir, kültür, eğitim ve sosyal yaşam bakımından üst seviyede ziyaretçiler olması sebebiyle kongre turizmi 'seçkinler turizmi' olarak ta adlandırılmaktadır (Aymankuy ve Sarıoğlan,2008, 241).

Tatvan'da 1969 yılından bu yana bölgesel ölçekte ticaret ve sanayi ürünlerinin sergilenmesi amacı ile "Tatvan Doğu Anadolu Fuarı" kurulmaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri başta olmak üzere Türkiye'nin farklı bölgelerinden özel ve resmi firmaların katılımı ile gerçekleştirilen fuar her yıl binlerce kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Fuarda, sergileme etkinliklerinin yanı sıra, folklor gösterileri ve çeşitli yarışmalar düzenlenmekte aynı zamanda eğlence ve yeme-içme olanakları da bulunmaktadır (www.milliyet.com.tr, 2017).

Ahlat'ın kültürel tanıtım amacı ile 23-26 Ağustos tarihleri arasında, hafta boyunca Ahlat ilçesinde çeşitli kültürel ve sosyal faaliyetler düzenlenmektedir. Ayrıca, 07-14 Ekim tarihleri arasında bir hafta boyunca, Adilcevaz ilçesinin ve ceviz ürününün tanıtımı amacı ile çeşitli sosyal, kültürel faaliyetler yapılmaktadır. Festival kapsamında en iyi ceviz yetiştiriciliği ve en iyi ceviz reçeli yapımı yarışması düzenlenmekte ve ilçenin güzellikleri tanıtılarak ilçe ekonomisini canlandırmak amaçlanmaktadır (www.haberler.com, 2008).

Bitlis ilinde turizm açısından tanıtıma olumlu katkı yapması muhtemel olan bir etkinlikte tabiat anıtı olarak ilan edilmiş olan Nemrut Dağında gerçekleştirilen Nemrut Dağı Krater Gölü Yayla Şenliğidir. 07-14 Temmuz tarihleri arasında düzenlenen şenlik kapsamında krater ağzında yer alan gölde çeşitli sportif aktiviteler yapılmaktadır. Şenlik süresince Nemrut Kalderası'nda bulunan buhar bacaları, ılıköl ve buz mağaraları, çeşitli kuş türleri ve yöreye özgü bitki türleri gibi doğal güzellikler eşliğinde şenliğe katılanlar güzel vakit geçirmektedirler.

2.9. Dağ ve Doğa Yürüyüşü

Doğa yürüyüşleri etkinliklerinin son yıllarda hızlı bir şekilde gelişmesinin altında yatan en önemli nedenler; kalabalık kentler, hava ve gürültü kirliliği, betonlaşma, vb. gibi yoğun çevre sorunları ile birlikte yaşamak durumunda olan ve ağırlıklı olarak hizmet sektöründe çalışan insanların, yaşadığı ve çalıştığı mekânlardan yaşam biçimlerinden yorulmalarıdır. İnsanların yaşam biçimlerinden yorgun düşmeleri ile birlikte sakin ve kendilerini yenileyebilecekleri alanlara yönelmesi ile birlikte doğa yürüyüşlerin de önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bir ülkenin veya bölgenin farklı coğrafik şekillere ve iklim şartlarına sahip olması yine doğa yürüyüşleri faaliyetlerinin gelişiminde önemli etkenlerden biridir (Korkmaz, 2001: 112; Kement, Öztürk, 2016:16). Bitlis ili bu anlamda şehrin gürültüsünden ve stresinden uzakta el değmemiş doğasıyla dağ ve doğa yürüyüşleri için önemli bir potansiyele sahiptir.

Bitlis ilinde doğayla barışık olarak yapılabilecek turizm çeşitlerinden biri olan dağ ve doğa yürüyüşü kapsamında Nemrut ve Süphan Dağına tırmanma olanakları mevcuttur. Nemrut Dağı tırmanışına, dağın güneydoğu eteklerinde yer alan Tatvan'dan başlanır. Yaklaşık 4-5 saat süren normal bir yürüyüşten sonra Nemrut dağı kraterinin güney veya güneydoğu kenarına ulaşılmaktadır. Bu noktaya varan dağcılar, Nemrut volkan dağının kraterini, ya da tabanı çöken bu kraterin oluşturduğu dünyaca ünlü Nemrut dağı kalderasını yukarıdan izleme olanağı bulurlar. Nemrut kraterine gezi ve tırmanış için en uygun zaman Haziran Temmuz-Ağustos ve Eylül aylarıdır. Özellikle güneydoğu ve doğu yüzlerinden doruk ve krater tırmanışı yapan dağcılar, yürüyüş boyunca Van gölünün doymuz güzelliklerini renk ve görüntülerini izleme olanağı bulabilirler (Ülker,1992:162).

Sönmüş bir volkan olan Süphan dağı normal eğimlerle yükselen bir topografyaya sahiptir. Bu nedenle dağa tırmanış (yükseklik dışında) teknik bir zorluk arz etmez. Normal zorluluk derecesinde dağ yürüyüşleri ile Süphan dağına (4058 m.) her yönden çıkış yapmak ve dağın doruğuna ulaşmak mümkündür. Ancak gerek ulaşım kolaylıkları ve dağa yaklaşma olanaklarının elverişli olması, gerekse dağa çıkış sırasında görülen manzara güzellikleri bakımından Süphan Dağının doğu ve güney yamaçları gezi ve tırmanışlar bakımından daha çekici ve uygun koşullara sahiptir. Süphan Dağına doğu yamacından tırmanış için önce, Adilcevaz Erciş karayolu üzerinde bulunan Aydınlar köyüne gidilmektedir. Adilcevaz-Erciş karayolunun batısında yer alan Aydınlar köyünden sonra araba ile Kıçgıllı köyüne, oradan da Kızdağı'na çıkmak gerekir. Süphan dağına gezi ve tırmanışa Kızdağı'ndan (2596 m.) başlanmaktadır. Yaklaşık 6-7 saatlik bir yürüyüşten sonra Süphan Dağının en yüksek

noktası olan ve krater çukurluğunun kuzeydoğu kesiminde yükselen Sandıktepe'ye (4058m.) ulaşılmaktadır. Süphan dağı tırmanışı sırasında da dağın doruğunda yer alan krater çukuru, bu çukur üzerinde yükselmiş parazit volkan konileri ile krater tabanında yer alan Süphan Dağı buzulu, buz- kar ve buzul gölleri gezildikten sonra inişe geçilebilir. Çıkışta kullanılan rotadan tekrar Harmantepe köyüne dönüş sağlanılır, dönüş yaklaşık 4-5 saat sürmektedir (Ülker,1992:85) .

Süphan, 4058 metre yüksekliği ve volkanik ihtişamıyla uzaydan da fark edilebilir. İri kaya blokları ile kaplı zirvesinden Van Gölü ve Arin Gölünün manzarası eşliğinde inerken de çıkışta olduğu kadar güzel bir manzara vardır ancak zorlu bir dağ olan Süphan'dan inişte dikkatli olunması gerekmektedir (Buğdaycı, 2001:78).

2.10. Kuş Gözlemciliği

Özel ilgi turizmi kapsamında Bitlis ilinde geliştirilebilecek turizm çeşitlerinden bir tanesi de kuş gözlemciliğidir. Özel ilgi turizmine katılanlar, turizm mevsimi dışında, hobilerinin gerektirdiği dönemlerde tatile çıkmaktadır. Örneğin kuş gözleme (ornitoloji) turuna katılacak kişiler için dolu sezon olan yaz ayları yerine, kuşların göç ettiği, ilkbaharın başlangıcı ve sonbaharın sonlarına doğru seyahat etmek daha ilgi çekici olmaktadır. Özel ilgi turistleri, çevreye duyarlı, gittikleri ülkenin dilini, kültürünü, geleneklerini tanımak isteyen ve bu sebeple mevcut yerleşim yerlerinde fazla lüks aramadan konaklayabilen, fiyat duyarlılığı yüksek olmayan, yaptığı seyahatten tatmin olmayı önemseyen turistlerdir. Kentlerde; kırlık ve ormanlık, tarım ve sulak alanlarda yüzlerce kuş türüyle karşılaşmakta, bu kuşlar birçok ülkeden yüz binlerce kuş gözlemcisi tarafından gözlenmektedir. Böylece insanlar bir taraftan kuşları ve doğayı tanıyarak çevre koruma bilincine sahip olurlarken bir taraftan da alternatif bir turizm hareketini oluşturmaktadırlar. Asıl amacı, çeşitli nedenlerle kuşları tanımak ve izlemek olan kuş gözlemciliği, yolculuk, konaklama ve diğer gereksinimlerin giderilmesi gibi ekonomik yönleriyle turizm ekonomisi içinde önem kazanmaktadır (Türksoy ve Yürük,2008:260-261).

Kuş gözlemcileri yeteri kadar seyahat edince ve seyahat ettikleri bölgede konaklayınca, kuş gözlemciliği ticari hale gelmekte ve turizm endüstrisi için bir pazar oluşturmaktadır (Çakıcı ve Harman, 2006).

Bitlis ilinde de kuş gözlemciliği yapılabilecek sulak alanlar ve yeterli sayıda kuş türü mevcuttur. İldeki sulak alanlarda nesli tehlike altında olan kuş türleri de bulunmaktadır. Örneğin bunlardan biri 'dikkuyruk'tur (Oxyura leucocephala). Adını sürekli dik duran kuyruğundan alan ve özellikle kışın Türkiye'ye gelen bu sıra dışı ördeklerin bir kısmı üremek için kalmaktadır. Bitlis ili sınırları içerisinde yer alan Arin gölü dikkuyruk ördeklerinin ürettiği ve yavrularını korkusuzca büyüttüğü alanlardan birdir. Arin gölü kıyılarında üreme ve yaşama imkanı bulan bir diğer türde 'uzun bacak' tır (himantopus himantopus). Özellikle Ahlat-Tatvan karayolunun çıkış noktasında bulunan vali Uğur Boran kuş cenneti de yine önemli kuş gözlem alanlarından birisidir (Özen, 2006:79) .

Bitlis ilinde yer alan ve Türkiye'nin önemli sulak alanlarından bazıları şunlardır; Batmış Gölü (3400 ha.), Nemrut Gölü (4500 ha.), Sodalı Göl-Arin Gölü (4387 ha.)Nazik Gölü (4000 ha.) ve Van Gölü(366715ha). Bu sulak alanlar kuş gözlemcilerinin ilgisini çekebilecek önemli potansiyele sahiptir (Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2007).

2.11. Kırsal Turizm

Kırsal turizm; kırsal alanlarda insanların eğlenme, dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirme amaçları için ayrılmış ve düzenlenmiş alan ve yapılarıdır. Piknik ve kamping alanları, plajlar, motel, otel ve tatil köyleri kırsal turizm kapsamına girebilmektedir. Bu alanlar ve yapılarının bilinçli bir planlama ile doğa içinde eritilmeleri, doğa ile bir bütünlük oluşturmaları gerekmektedir. Bu alanların aşırı kullanımı, hem yararlananlar hem de çevre, doğal etmen ya da özellikleri açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Ün, T., Tutar, F., Tutar E. ve Erkan, Ç., 2012:346).

Soykan (1999: 68) tarafından yapılan tanımda ise kırsal turizm, "kişilerin doğal ortamlarda dinlenmek ve değişik kültürlerle bir arada olmak amacıyla bir kırsal yerleşmeye gidip, orada konaklamaları ve o yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri ya da katılmalarıyla gerçekleşen bir turizm türü" olarak tanımlanmıştır. Bir diğer tanımla ifade edersek kırsal turizm aşırı stresli olan şehir yaşamından sıkılan, doğaya ve köy yaşamına özlem duyan insanların, köyde doğa ile daha yakın ilişki içinde olarak tüm dertlerini sıkıntılarından kurtulmaları için tercih ettikleri tatil yöreleridir (Toksarı ve Can: 2008; 230).

Tatvan, Reşadiye ve Adilcevas yerleşimleri ile yakın çevreleri yeşil dokuya sahiptir. Hizan ve Mutki ilçeleri ile Bitlis'in güney kesiminde yer yer ormanlıklar bulunmaktadır. Göl kıyısından başlayarak içerilere ve yüksek alanlara gidildikçe bitki örtüsünün değişen karakteri izlenmektedir. Van Gölü çevresindeki Arin ve Nazik Gölleri ile Van Gölü kıyılarında yer yer sazlık oluşumuna rastlanmaktadır. Bu alanlar yabancı hayvanların yumurtlama ve barınma alanları olarak değer kazanmaktadır (Sönmez, 2007: 28).

Kırsal alandaki yürüyüş, bisiklete binme, balık tutma, ata binme, doğa aktiviteleri ve kültürel turizm gibi rekreasyonel aktiviteler kırsal turizmin parçası olarak kabul edilir. Bu kapsamda Bitlis ilinde kırsal alanlarda gerçekleştirilebilecek turizm aktiviteleri için elverişlidir oldukça elverişlidir. Kırsal turizm faaliyetlerinin uygulanması sayesinde kırsal kalkınmaya ve doğal tarihi değerlerin sürdürülebilir kullanımı sağlanabilecektir.

2.12. Çiftlik Turizmi

Kırsal turizm ile bağlantılı sayılabilecek bir diğer turizm türü de çiftlik turizmidir. Çiftlik turizmi, kırsal turizm çerçevesinde güçlü bir çevre unsuru ile ele alınan bir turizm şeklidir. Çiftlik turizmini şu şekilde tanımlamak mümkündür; genel olarak çiftlik sahibi ile birlikte çiftlik işlerini yapabilmeye olanağı olan çiftliklerde gerçekleştirilen turistik faaliyetler temeline dayanmaktadır. Çiftlik sahipleri açısından turizm kendi temel işlerini tamamlayıcı nitelik taşımaktadır. Bu şekilde çiftlik turizmi bir boş zaman etkinliği olduğu kadar ayrıca bölgenin iş ve yaşam stilini öğrenmeye yönelik doğada gerçekleştirilen bir eğitimidir. Yerli ve yabancı turistlerin bir çiftlikte hem tarım hem de hayvancılığın diğer turizm ürünleri ile birleştirilerek aynı anda kullanılmasını sağlayan bunun yanı sıra bölge halkına ekonomik yönden ek bir gelir sağlarken kültürel tanıtımına da katkıda bulunan bir turizm şeklidir” şeklinde tanımlamak mümkündür (Ersöz ve Bozkurt, 2015:3).

Çiftlik turizmi, kırsal bölgelerin özellikle de yıl boyunca turizm faaliyetleri için elverişli koşulları olan yerlerin geliştirilmesinde önemli bir araçtır. Çiftlik turizminin bazı temel şartları karşılması gerekmektedir. Bu şartlar şu şekildedir (Cut-Lupulescu, Dincu, & Borlovan, 2014):

- Tarım sistemlerinde ortaya çıkan sorunlara ve kırsal kesimin karşılaştığı krizlere karşı koyabilmeleri için yerel halka ek gelir sağlamak;
- Turistik çekiciliği olan ürünleri ve yerel hizmet arzını artırarak ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesini sağlamak;
- Ekolojik sistemler, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmeler arasında bir denge oluşturmak ve gelişim sürecini, dolayısıyla değişimi desteklemek;
- Dayanışma ve sosyal uyum faktörü olarak kültürel alışverişi desteklemek,
- Yerel halk ve ziyaretçiler için yaşam koşullarının iyileştirilmesi amacıyla belirlenmiş bölgesel politikaların uygulanmasına yardımcı olmak,
- Az gelişmiş bölgelerde ekonomik faaliyetlerin rekabet edebilirliğini arttırarak, gerekli ekipman ve altyapının karşılanmasını sağlamak.

Çiftlik turizmi tarım turizmi ile bazen aynı anlamda kullanılmak ile beraber yer yer de kavram olarak karıştırılmaktadır. Birbiri ile oldukça benzer olan bu iki turizm türünden tarım turizminin gerçekleştirilmesi için turizm faaliyetlerinin bir çiftlikte gerçekleşmesine gerek yoktur (Busby ve Rendle, 2000: 635).

2.13. Tarım Turizmi

Tarımsal turizm kırsalda hızla yok olan tarımsal faaliyetler ile tarım kültürünün modernizasyondan geçerek korunmasında son derece önemlidir. Tüm bu açıklamalar tarım turizminin yalnızca tarım alanlarını korumanın yanında, ekonomik boyut taşıyan bir turizm türü olduğunu da ortaya koymaktadır. Tarım turizminin tarımsal alanlarda gerçekleştirilmesidir. Buna göre tarım turizmi; “insanların devamlı ikamet ettikleri yerler dışındaki tarımsal yörelere ziyaretleri, buralardaki tarım üreticilerinin ekolojik standartlarda ürettikleri mal ve hizmetleri talep ederek geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkilerin bütünü” olarak tanımlanabilmektedir (Küçükaltan 2002).

Tarımsal turizm faaliyetleri çerçevesinde, çiftlik kökenli konaklama hizmetlerinden farklı olarak kırsal ürün, konserveler, hamur işleri, peynirler gibi ev yapımı ürünlerin tadılması, eve götürmek üzere taze çiftlik ürünlerinin satın alınabilmesi (ve çoğunlukla bu ürünlerin hasadına yardımcı olunabilmesi), günlük tarım faaliyetlerine katılma, 'bölge' kültürünü yansıtan geleneksel kıyafet, dans ve müzik olaylarını ve yöresel kültür geleneklerini görme (kimi zaman da katılma) olanakları ziyaretçiler için geliştirilmiş olanaklar arasındadır. Ayrıca tanınmış kişilerin evlerini ziyaret etme, nakış ve dokuma işçiliklerini ya da çömlek ve gümüş takı tekniklerini görme ve ürünleri satın alma olanaklarını da barındırmaktadır. Tarımsal turizm, çalışan bir çiftlikte ya da herhangi bir tarımsal işletmede eğlence, eğitim ya da aktif katılımcı olmak amaçları ile gerçekleştirilen ziyaretleri kapsamaktadır (Gündüz, 2004: 40).

3.SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde Bitlis ilinde kış turizmi, tarih turizmi, kültür turizmi, inanç turizmi, yayla turizmi, dağ ve doğa yürüyüşü, av turizmi, kuş gözlemciliği ile ilgili faaliyetler yapılabilmektedir.

Ayrıca Bitlis ilinde kültür turizmi kapsamında arkeolojik, tarihi eserleri ve folklorik değerlerin gezilip görülmesi; inanç turizmi kapsamında da; tarihi camiler, kümbetler, tarihi mezarlıklar, tarihi kiliseler ve harabeşehirde ki Budist tapınağının gezilip görülmesi gibi önemli bir potansiyel mevcuttur.

Bitlis sahip olduğu doğal, kültürel, tarihi, sosyal değerleri, iklimi, coğrafi şekillerinin oluşturduğu turistik arz potansiyeli nedeniyle çok sayıda turizm çeşidi ve turistik ürün çeşidine sahiptir. İlde turizm faaliyetlerini destekleyici turistik ürünler geliştirilmesi içinde yeterli potansiyel olduğu saptanmıştır. Ülkenin en büyük gölü olan Van gölüne kıyısı bulunması el değmemiş doğal güzelliklere, tarihi ve kültürel değerlere sahip olması turistleri bölgeye çekecek doğal ortam ve kuş türü çeşitliliğinin av ve yaban hayvanlarının bulunması ilde turizm çeşitlendirmesi için önemli avantajlardır.

Yüksek alanlardaki akarsu ve göllerde alabalık, sazan ve kayabalığı türleri bulunmaktadır. Van Gölü sularının sodalı olması nedeniyle gölde ancak, bir çeşit balık bulunmaktadır. İnci kefalı olarak bilinen yaklaşık 100 gr. ağırlığındaki bu balık kendini sodalı suya adapte etmiş bir kefal türüdür (Sönmez, 2007: 30).

Bitlis ilinde doğal, kırsal, kültürel değerlerinin ve mirasının büyük bölümünün varlığını canlı biçimde sürdürüyor olması sebebiyle ilimiz turizm çeşitlendirmesi için büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Bununla birlikte ilde büyük potansiyel olmasına karşılık birtakım olumsuzluklarda görülmektedir. Bunlar turizm açısından şu anda gerçekleştirilen aktivitelerin olanaksızlıklar nedeniyle sınırlı ölçüde kalması, çirkin yapılaşma, kirlilik, tanıtım yetersizliği ve yanlış tanıtım sebebiyle doğu illerine yönelik oluşan önyargı gibi bir dizi sorunları da beraberinde getirmektedir. Bitlis ilinin coğrafi konumu ve ikliminin turizm faaliyetlerinin gelişebilmesi için elverişli ve Bitlis ili rekreasyon alanlarının ve ören yerlerinin turizm faaliyetleri için özendiricidir.

Turizme açılacak alanların, doğal güzelliklere tarihi ve kültürel zenginliklere sahip ve ulaşımın kolay olması, doğal, sade ve temiz ortamda konaklama olanağının olması büyük önem taşımaktadır. Bitlis iline komşu olan Van ve Muş da yer alan havaalanları turistlerin iline ulaşımını oldukça kolaylaştırmaktadır. Ulaşımında yaşanan sıkıntıların giderilmesi için gerekenlerin tespit edilmesi gerekmektedir.

Bitlis ilinde etkin tanıtım ve pazarlama yapılabilmesi için yeni tanıtım ve pazarlama stratejileri geliştirilmelidir.

Yöre yemekleri ve diğer mutfak lezzetlerinin turistlerin ilgisini çekebilmesi için bu kültürel değerlerin tanıtımının yapılması ve ilde yöresel yemek sunan işletme sayısının artırılması gerekmektedir.

Turistik hatıra eşya olarak tarihi eserlerinin maketleri, ahlat bastonu, Urartulara ait eserlerin taklitleri vb. gibi turistik hatıra eşya üretilmesi ilin tanıtımına da olumlu yönde etki edecektir. Ayrıca yerel halkın ticari bir kazanç elde etmesini sağlayacak hem de satılan bu ürünler ile yörelerinin turistik anlamda tanıtımını sağlanabilecektir.

Bitlisin sahip olduğu bu kültürel mirasın korunabilmesi için yerel halkta turizm bilinci oluşturulması gerekmektedir. Halkın turizm gelirlerinden pay alması sağlanabilirse, bu ekonomik getiri doğrultusunda yerel halk sahip olduğu tarihi ve kültürel değerleri koruma eğilimi gösterecektir.

KAYNAKÇA

- Aymankuy, Y. & Sarıoğlan, M. (2008). "Kongre Turizmi", Editörler: Hacıoğlu, N, ve C. Avcıkurt, Turistik Ürün Çeşitlendirmesi, Nobel Yayın Dağıtım, 239- 253.
- Batman, O. & Oğuz S.Ç. (2008). "Kültür Turizmi", Editörler: Hacıoğlu N, ve C. Avcıkurt, Turistik Ürün Çeşitlendirmesi, Nobel Yayın Dağıtım,189-208.
- Bitlis İl Kültür Turizm Müdürlüğü, (2008). [http://www bitlis.turizm.gov.tr](http://www.bitlis.turizm.gov.tr), adresinden alınmıştır (10.09.2008).
- Bitlis Valiliği, (2008)"Bitlis Rehberi", <http://www.bitlis.gov.tr>, adresinden alınmıştır (10.09.2008).
- Buğdaycı, A. (2001). "Van Gölünün Efendisi Süphan Dağı", Atlas Dergisi, 102, 72-82.
- Busby, G. & Rendle, S. (2000). The Transition From Tourism on Farms to Farm Tourism. Tourism Management, 21(6), 635–642.
- Can, E. (2001). "Bir Efsane Yaşıyor", Atlas Dergisi, 98,16-17.
- Cut-Lupulescu, F., Dincu, A. M. & Borlovan, I. C. (2014). Implications of Rural Tourism and Agritourism in Sustainable Rural Development. Animal Science and Biotechnologies, 301- 302.
- Çakıcı, C. & Harman, S. (2006). "Kuş Gözlemciliğinin Önemi, Türkiye’de Kuş Gözlemcilerinin Profili", Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, 17 (2),161-168.
- Çulha, O. (2008). "Kültür Turizmi Kapsamında Destekleyici Turistik Ürün Olarak Deve Güreş Festivaleri Üzerine Bir Alan Çalışması", Journal of Yasar University, 3(12), 1827-1852.
- Demirayak, F. (2001). "Yeter ki Gel Turizm", Yeşil Atlas Dergisi, 4, 134- 135.
- Demirkol, Ş., Karaman, S. & Şahin S. (2008). "İnanç Turizmi", Editörler: Hacıoğlu N, ve C. Avcıkurt, Turistik Ürün Çeşitlendirmesi, Nobel Dağıtım,209-238.
- Deniz, O. (2007). "Van Gölü Kıyılarının Mavi Tur Alanı Olarak Değerlendirilmesi", Editör: BELLİ Oktay, II. Van Gölü Havzası Sempozyumu, Bitlis Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 421-441, Ankara.
- Erdoğan, N. (2003). "Çevre ve Eko Turizm", Erik Yayınevi, Ankara.
- Ersöz, S.S & Bozkurt, M. (2015). "Kırsal Turizm Kapsamında Çiftlik Turizmi Ve Rize İlinde Uygulanabilirliği", Journal of Recreation and Tourism Research,2(1),1-9.
- Gökdeniz, A. (1997). "Türk Turizminde Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi ve Öncelikli Turistik Ürün Gruplarının Yapısal Analizi". VIII. Ulusal Turizm Kongresi, 33-45, Kuşadası.
- Gündüz, S. (2004). "Ankara İli Kalecik İlçesinde Tarımsal Turizme Uygun Alanların Saptanması ve Tarımsal Turizm Modelinin Oluşturulması Üzerine Bir Araştırma", (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaman İl Kültür Turizm Müdürlüğü, (2017), www.karamankulturturizm.gov.tr adresinden alınmıştır (21.11.2017).
- Kemet, Ü. & Öztürk, F. (2016). "Bingöl İli Doğa Ve Kültür Varlıklarının Turistik Açından Değerlendirilmesi", Journal of Recreation and Tourism Research, 3 (4), 13-22.
- Korkmaz, M. (2001). "Orman Kaynaklarında Doğa Turizmi Etkinliklerinin Ekonomik Çözömlenmeleri", Turkish Journal Of Forestry/ Türkiye Ormancılık Dergisi, 2, 111-134.
- Küçükaltan, D. (2002). "Tarım Turizmi ve Türkiye’de Tarım Turizmi İşletmeciliği". 2.Turizm Şurası Bildirisi 1,143-159 Ankara.
- Metin, E. (2008). "Kent Müzelerinin Turizm Sektörüne Katkısı" Editörler: Avcıkurt, C., H.Necdet, S. Karaman, A. Köroğlu, Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi Bildirileri, 175-178.
- Milli Parklar Genel Müdürlüğü,(2007), www.milliparklar.gov.tr adresinden alınmıştır (28.11.2007).
- Mucuk, I. (2001). "Pazarlama İlkeleri", Türkmen Kitabevi, İstanbul.

- Özen, M. (2006). "Elazığ- Van Hattında Kuş Peşinde", Yeşil Atlas Dergisi, 9,74-81.
- Seferbey, D., İzmirlioğlu, N. & Güzel, S. (2005). "Bitlis İli Çevre Durum Raporu: 2000-2005", T.C. Bitlis İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Bitlis.
- Silberberg, T. (1995). "Cultural Tourism and Business Opportunities for Museums and Heritage Sites", Tourism Management, London.
- Soykan, F. (1999). "Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm", Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 10, Mart-Haziran, 67-75.
- Sönmez, M. Remzi (2007), Bitlis İli Turizm Envanteri ve Turizmi Geliştirme Planı, T.C. Bitlis Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bitlis.
- Toksarı, M. & Can, S. (2008). "Küreselleşme Sürecinde Turizm Çeşitlendirmesinde Yeni Bir Yaklaşım: Kırsal Turizm", Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmecilik ve Otelcilik Yüksekokulu III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, 229-232, Balıkesir.
- Törehan, S. (2007). "Bitlis", Bitlis Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları No:14, Trafik Matbaacılık, Ankara.
- Türksoy, A. & Yürük, E.Ö. (2008). "Özel İlgi Turizmi" Editörler: Hacıoğlu, N, ve C. Avcıkurt, Turistik Ürün Çeşitlendirmesi, Nobel Yayın Dağıtım,255-275.
- Unur, K. (2000). "Av Turizminin Hukuksal Açıdan İncelenmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(2).
- Ülker, İ. (1992). "Dağ Turizmi", Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Ün, T., Tutar, F., Tutar E. & Erkan, Ç. (2012). "Ekonomik Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü: Türkiye Örneği", International Conference On Eurasian Economies,345-350.
- Yenipınar, U. (2002). "İnanç Turizmi ve Anadolu", T.C. Turizm Bakanlığı- Geleceğimiz Turizm- II. Turizm Şurası Bildirileri, 1,73,Ankara.
- Zengin, B. (2008). "Yayla Turizm", Editörler: Hacıoğlu N, ve C. Avcıkurt, Turistik Ürün Çeşitlendirmesi, Nobel Yayın Dağıtım,137-162.
- www.haberler.com, adresinden alınmıştır (24.09.2008)
- www.milliyet.com.tr adresinden alınmıştır (23.06.2017)
- www.turizm gazetesesi.com, adresinden alınmıştır (17.06.2008)